

R. Kettunen

Varsan ensimmäinen vuosi

Syksyn tullen varsojen elämässä tapahtuu suuri muutos. Varsa vieroitetaan emästään ja se siirtyy maidotomaan ruokavalioon. Ensimmäisenä elinvuotenaan varsa kasvaa enemmän kuin muina vuosina yhteensä, joten ruokinnan on oltava ensiluokkaista. Ensimmäiseen elinvuoteen mahtuu myös paljon huoltotoimenpiteitä ja varsan rekisteröinti. Itsenäistytyään varsa opettelee toimimaan muiden hevosten ja ihmisten kanssa. Ei siis ihme, että lepokin kuuluu tärkeänä osana pikkuhevosens ensimmäiseen elinvuoteen.

Tamman ja varsan välillä on ensimmäisten viikkojen ajan erittäin tiivis suhde. Sen jälkeen varsa alkaa kiinnostua ympäristöstä, muista hevosista ja kiinteästä rehusta. Varsa on valmis vieroitukseen aikaisintaan neljän kuukauden ikäisenä ja mieluiten vasta 6-7 kk:n ikäisenä. Mikäli tammaa ei ole astutettu uudestaan ja se on terve, voi se jatkaa imetystä 10-12 kk ajan.

Oikean vieroitusajan löytäminen on kiinni monesta seikasta. Vieroitusajankohtaa voi venyttää pienillä, hoikilla varsoilla ja puolestaan aikaistaa isoilla, tukevilla varsoilla, kuitenkin suositusaikojen puitteissa. Vieroitusta ei kannata sijoittaa samaan ajankohtaan laitumelta sisään siirtymisen kanssa, sillä varsa pitää totuttaa uusiin rehuihin hyvissä ajoin ennen vieroitusta. Emästä luopuminen on varsalle erittäin stressaavaa ja elimistöä rasittavaa. On tutkittu, että varsan kehitys ja kasvu hidastuvat noin kuukauden ajaksi vieroituksen

yhteydessä. Vieroitusta ei kannata tehdä, jos varsa ei ole täysin terve.

Kertaheitolla tai vähitellen

Vieroitustapoja on useita. Sopivan valitseminen riippuu vieroitettavien tammojen ja varsojen määrästä ja olosuhteista. Useamman varsan kohdalla on yksinkertaisinta tehdä vieroitukset kertaheitolla. Ympäristön vaihdos vieroituksen yhteydessä lisää huomattavasti varsan stressiä. Onkin parempi, että varsat jäävät yhdessä tuttuun paikkaan ja emät kuljetetaan pois. Eroprosessi helpottuu, kun tammot ovat äänenkuulumatottomissa. Varsoja ei kannata laittaa yksin omiin karsinoihin. Ne saavat hieman tukea toisistaan, varsinkin kun ne tuntevat toisensa entuudestaan. Sekä karsinan että tarhan pitää olla turvallinen ja kestävä, sillä eroahdistus on alussa kova.

Tammoilla imetyksen loppumiseen

varaudutaan vähentämällä väkirehuanosta niin, että sen antaminen loppuu noin viikkoa ennen vieroitusta. Näin pienennetään utaretulehduksen riskiä. Väkihun ruokinnan voi aloittaa vähitellen, kun maidon tuotanto on kokonaan ehtynyt. Tamman utareita on hyvä seurata päivittäin vieroituksen jälkeen. Täysinäisiä utareita ei kuitenkaan kannata lypsää, sillä se kiihdyttää maidontuotantoa. Jos utare muuttuu kivikovaksi, kuumottavaksi tai araksi, tai tamman liikkuminen vaikeutuu, kutsu paikalle eläinlääkäri. Liikunta voi auttaa varsastaan vieroitettua tammaa mukautumaan uuteen tilanteeseen.

Vieroittamisen voi tehdä myös vähitellen, varsinkin jos tallissa on vain yksi vieroitettava varsa. Tamma ja varsa pidetään aluksi yöt erillään ja päivät yhdessä. Varsa totuttelee väkihun ja heinän syöntiin öisin, ja tamman maidontuotanto rauhoittuu. Kun varsa oppii syömään rehua hyvin, voi sen vieroittaa kokonaan. On

kuitenkin hyvä tarkkailla, että varsa syö ja juo riittävästi.

Luonnollisessa vieroituksessa tamma ajaa varsan pois viimeistään vuoden ikäisenä. Luonnossa emä hylkää varsan ennen seuraavan varsan syntymää. Aina luonto ei hoida tehtävää itsestään, varsinkin jos kyseessä on tammavarsa tai emä ole tiine. Pitkittyneestä, yli 10 kuukautta kestäneestä imettämisestä ei ole kuitenkaan varsalle hyötyä.

Kasvavan varsan rehut

Vieroitetun varsan perusrehu on laadukas, ohutkorsinen ja mielellään apilapitoisin heinä. Laadukkaassa heinässä on kivennäisiä ja vitamiineja, se pitää varsan ruoansulatuskanavan töissä ja auttaa näin sen kehittymistä. Lähes kilon päivässä kasvava varsa tarvitsee myös väkirehua. Sopiva määrä liittyy päivittäiseen liikunnanmäärään, rehunkäyttökykyyn, sukupuoleen, kasvunopeuteen ja tulevan kokoon nähden.

Varsa tarvitsee ruokaa periaatteella vähän ja usein. Se on emänsä kanssa tottunut aterioimaan aina nälän yllättäessä. Varsan nielu on ahdas ja mahalaukku pieni. Ruoansulatus ja paksusuolen tärkeiden pieneliöiden toiminta kuormittuvat liian suurista kerta-annoksista. Varsaa saisikin ruokkia useita kertoja, kuitenkin vähintään kolme kertaa päivässä. Oikea energiantarve löytyy tarkkailemalla varsan yleiskuntoa.

Kasvatavat varsat tarvitsevat myös riittävästi valkuaisista kudostensa rakentamiseen. Vieroitetuille varsoille on aivan omat lysiniinisuositukset, väkirehussa noin 7 g / rehukilo. Määrä on selvästi suurempi kuin esimerkiksi kauran lysiniipitoisuus. Valkuaislisän annosteluun vaikuttaa myös syötettävän heinän valkuaispitoisuus. Sen saa selville heinäanalyyseillä.

Edellämäinittujen rehujen lisäksi varsa tarvitsee oikean kivennäisruokinnan tukemaan luuston nopeaa kasvua. Tärkeimmät kivennäiset ovat kalsium ja fosfori, mutta ns. ruokintakalkki ei yksin riitä. Vitamiineista tärkeimmät ovat luukudosten muodostumiseen vaikuttavat A- ja D-vitamiinit. Myös lihasten kasvua tukevaa E-vitamiinia tarvitaan pieniä annoksia. Rasvaliukoisten vitamiinien kohdalla pitää aina kuitenkin muistaa yliannostusvaara.

Ensimmäisen vuoden huoltotoimenpiteet

Varsan liikkuminen on vielä täysin oma-

ehtoista. Varsalla pitää olla mahdollisuus ulkoilla isossa ja mielellään maastoltaan vaihtelevassa tarhassa 8-10 tuntia päivässä, säästä riippuen. Paras kasvuympäristö on samanikäisten varsojen lauma. Toverit pitävät huolen riittävästä liikunnasta ja opettavat sosiaaliseen käyttäytymiseen. Rungas liikunta vahvistaa luustoa ja niveliä ja pitää lämpimänä kolealla ilmalla. Lauma on hyvä muodostaa kerralla, sillä jälkepäin saapuvat varsat voivat jäädä lauman ulkopuolelle ja muiden hyökkäysten kohteeksi. Ikätoverien puuttuessa kiltti, leikkisä ruuna sopii kaveriksi. Liikunnan vastapainoksi varsa tarvitsee rauhalliset ja pitkät ruoka- ja lepoajat.

”Varsan kehitys ja kasvu hidastuvat vieroituksen yhteydessä.”

Riimussa kulkeminen on hyvä opettaa jo ennen vieroitusta yhdessä emän kanssa. Varsa reagoi riimun paineeseen peruuttamalla tai nousemalla pystyyn. Onkin parempi olla vetämättä, ja houkutellessa varsa seuraamaan emäänsä taluttajan liikkumisen rinnalla pitkän liinan kanssa. 10-15 minuuttia riittää harjoituskerran pituudeksi, sillä varsa väsyä ja kyllästyy nopeasti. Varsaa ei kannata sitoa kiinni, ennenkuin se toimii hyvin talutettaessa.

Jalkojen nostelua kannattaa harjoitella, jotta vooleminen sujuisi helposti. Johdonmukaisuus ja ennalta suunnittelu auttavat usein arvaamattoman varsan käsittelyssä. Varsan kaviot vaativat seurantaa ja voolemista yleensä 6-8 viikon välein. Kavioiden kulumiseen vaikuttaa liikuntamäärän lisäksi tarhan pohjan laatu. Ongelmakavioiden korjaamiseen käytetään kenkiä jo varsoillakin. Ammattitaitoinen seppä pystyy ennaltaehkäisemään tulevaisuuden ongelmia jo varhaisessa vaiheessa.

”Varsat ovat suuremmissa riskissä sisäloisten suhteen”

Vastustuskyvyltään täysikasvuisia heikommat varsat ovat suuremmissa riskissä sisäloisten suhteen. Sisäloiset aiheuttavat varsaille monia ongelmia, kuten laihtumista, huonoa yleiskuntoa, heikentynyttä ruokahalua, ripulia, kuivaa ja kiillotonta karvapeitettä ja ahkyä. Pahimmissa tapauksissa loisten toukat voivat vahingoittaa sisäelimiä aiheuttaen jopa kuoleman. Varsoilla keuhkoihin päässeet loiset aiheuttavat yskää, sierainvuotoa ja kuumeilua.

Varsat madotetaan ensimmäisen kerran 2 kk:n ikäisinä ja tämän jälkeen mielellään 2 kk:n välein vuoden ikään saakka. Sen jälkeen voidaan siirtyä normaaliin kolmen-neljän kuukauden välein suoritettavaa madotukseen. Myös laidun- ja tarhahygienialla pystytään vaikuttamaan tehokkaasti hevosten suolistoloiskuormitukseen. Eläinlääkäri osaa parhaiten neuvota varsalle sopivimmat matolääkkeet. Ensimmäiset rokotukset, hevosinfluenssa ja jäykkäkouristus- eli tetanusrokote, annetaan noin neljän kuukauden ikäiselle varsalle. Uusintarokotus annetaan puolen vuoden iässä. Hevosinfluenssan tehosterokotus suositellaan annettavaksi vuoden iässä ja jäykkäkouristusrokotus 1,5 vuoden iässä. Sen jälkeen noudatetaan yleistä rokotusohjelmaa.

Varsan viralliset paperit

Varsa ilmoitetaan rekisteriin heti syntymän jälkeen. Se tapahtuu lähettämällä astutus /varsomistodistus hevosjalostusliittoon kuukauden sisällä varsomisesta. Myös tyhjäksi jääneen tai luoneen tamman varsomistodistus lähetetään liittoon. Varsan tunnistaminen tapahtuu syksyllä, kun sen varsakarva on vaihtunut (ikä noin 4 kuukautta). Sitä ennen maksetaan oriinpitäjälle varsamaksu, joka sen jälkeen lähettää varsan syntymätodistuksen.

Tunnistus tilataan paikallisesta hevosjalostusliitosta. Tunnistaja kirjaa varsasta ylös väri ja merkit, ottaa verinäytteen isyystutkimusta varten ja asentaa mikrosirun. Tunnistajalle luovutetaan tunnistuksen yhteydessä varsan syntymätodistus.

Rekisteröitävän hevosen paperit lähetetään hevosjalostusliitosta Hippokseen vasta, kun tunnistusmaksu on maksettu. Kun rekisteröinti on valmis ja maksu on suoritettu, hevosen omistajalle toimitetaan hevospassi.

Suomenhevosilla ja lämminverisillä ravihevosilla rekisteröinti eri toimenpiteineen (varsomistodistuksen palautus, syntymätodistuksen lunastus ja tunnistus) on tehtävä viimeistään syntymävuotta seuraavaan vuoden maaliskuun loppuun mennessä, jotta varsa saa ravikilpailuoikeuden.

Teksti: Kati Hurme-Leikkonen

Lähteet:

Varsan rekisteröinti, Suomen Hippos: www.hippos.fi/hippos/jalostus_ja_kasvatus/hevosrekisteri/varsan_rekisterointi.php
-Ruokinnalla tuloksiin 3, Anneli Lillkvist